

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-3-11>

Панасюк Вікторія Вікторівна,
ад'юнкт 2-го курсу,
Національна академія внутрішніх справ,
площа Солом'янська, 1, Київ, 03035, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9546-8225>

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

Анотація. У статті досліджено домашнє насильство, як одну з найпоширеніших форм порушень прав людини. Від цього протиправного діяння можуть постраждати всі члени сім'ї, проте найбільш вразливими є ті, хто не може самостійно себе захистити: діти, люди похилого віку, особи з фізичними чи розумовими вадами. Окремої уваги потребують люди похилого віку, пенсіонери, інваліди та самотні особи, адже вони складають найбільш вразливу категорію суспільства. Незахищеність призводить не лише до порушення їх конституційних прав, а й до кримінально-протиправних діянь. З метою ефективного розслідування, необхідними є виявлення причин і умов, які сприяють домашньому насильству, а також прийняття конкретних заходів для захисту прав цих осіб. Метою статті є визначення обставин, що підлягають встановленню під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, які дозволяють сформуванню доказової бази та в подальшому мають визначальне значення для обрання слідчим тактики та напрямів розслідування даного кримінального правопорушення. Для досягнення зазначеної мети використано загальнонаукові методи такі як: метод аналізу і синтезу, індукції і дедукції, аналогії. Також для опису правових явищ, обґрунтування законності поведінки суб'єктів правопорушення та групування моделей поведінки потерпілого та правопорушника – спеціально-юридичний метод. Використано методи системності та комплексності знань, єдності теорії і практики, методи порівняння та узагальнення. У дослідженні також здійснено аналіз психологічних характеристик особи похилого віку, що слугувало підґрунтям для визначення кола обставин, що підлягають доказуванню (мотив і мета) під час розслідування домашнього насильства щодо даної категорії осіб. Також нами було розкрито особистісні характеристики особи правопорушника. Крім цього, нами проаналізовано практику встановлення обставин кримінального правопорушення і визначено найбільш ефективні алгоритми дій для отримання криміналістичної інформації. Ця наукова робота має практичне значення, адже вона надає працівникам правоохоронних органів знання та інструменти, необхідні для розкриття та розслідування злочинів цієї категорії, особливо на ранніх етапах. Це, в свою чергу, сприяє вдосконаленню системи протидії злочинності в Україні.

Ключові слова: літні люди, вразливість, особа потерпілого, злочин, розслідування, доказування.

Panasiuk Viktoriia. CIRCUMSTANCES TO BE ESTABLISHED DURING THE INVESTIGATION DOMESTIC VIOLENCE AGAINST PERSONS

Abstract. The article examines domestic violence as one of the most common forms of human rights violations. All family members can suffer from this illegal act, but those who cannot defend themselves are the most vulnerable: children, the elderly, and people with physical or mental disabilities. Elderly people, pensioners, disabled people and lonely people need special attention, because they are the most vulnerable category of society. Vulnerability leads not only to the violation of their constitutional rights, but also to criminal and illegal acts. In order to conduct an effective investigation, it is necessary to identify the causes and conditions that contribute to domestic violence, as well as to take specific measures to protect the rights of these persons. The purpose of the article is to determine the facts to be established during the investigation of domestic violence committed against the elderly, which allow for the formation of an evidence base and, in the future, are of decisive importance for the investigator's choice of tactics and directions for the investigation of this criminal offense. To achieve the specified goal, general scientific methods were used, such as: the method of analysis and synthesis, induction and deduction, analogies. Also, a special legal method is used to describe legal phenomena, justify the legality of the behavior of the subjects of the offense, and group the patterns of behavior of the victim and the offender. The methods of systematization and complexity of knowledge, unity of theory and practice, methods of comparison and generalization are used. The study also analyzed the psychological characteristics of an elderly person, which served as a basis for determining

the range of circumstances to be proven (motive and purpose) during the investigation of domestic violence against this category of persons. We also revealed the personal characteristics of the offender. In addition, we analyzed the practice of establishing the circumstances of a criminal offense and determined the most effective action algorithms for obtaining forensic information. This scientific work is of practical importance, as it provides law enforcement officials with the knowledge and tools necessary to detect and investigate crimes of this category, especially in the early stages. This, in turn, contributes to the improvement of the crime prevention system in Ukraine.

Key words: *elderly people, vulnerability, identity of the victim, identity of the criminal, investigation.*

Вступ. Проблема домашнього насильства є досить популярною в сучасному світі, охоплюючи не лише Україну, але й усі інші країни. Кожен рік це небезпечне явище набирає все більш загрозливих масштабів. Зважаючи на історичний контекст, де чоловік часто виступав як голова сім'ї в багатьох культурах, а жінка та діти були підпорядковані йому, домашнє насильство довгий час вважалося нормою. Ця історична спадщина стимулює жертв домашнього насильства мовчати про факти утисків, знущань, а навіть катувань з боку родичів, бо вони прийняли таку поведінку як норму, думаючи, що справді заслуговують на покарання [1, с. 181–182].

У Концепції Державної соціальної програми до 2025 року в Україні зазначено, що домашнє насильство є однією з актуальних соціальних проблем, яка стосується як жінок, так і чоловіків. Але особливий ризик потрапити в ситуацію насильства існує у жінок, дітей, осіб похилого віку, людей з інвалідністю та внутрішньо переміщених осіб. Такі особи потребують особливої уваги та захисту від проявів домашнього насильства [2, с. 95–99]. Окрім того, що домашнє насильство соціальна проблема, це ще й кримінально карана діяльність, що призводить до смертельних наслідків такої категорії осіб.

За статистичними даними Національної поліції України за 2023 рік поліцією було зафіксовано понад 220 тисяч заяв про випадки вчинення сімейного насильства, що становить близько 610 повідомлень на добу. Це на 10% вище порівняно з 2022 роком. У середньому, кожні дві години від проявів домашнього насильства потерпала одна особа. За цей період кожного дня поліція розпочинала близько 15 кримінальних проваджень та складала 410 адміністративних протоколів за фактами, пов'язаними з домашнім насильством [3].

Проблема домашнього насильства наразі є об'єктом інтересу вчених з різних сфер права. Ряд науковців присвятили свої дослідження питанням запобігання та протидії домашньому насильству, пропонуючи різні шляхи вирішення цієї проблеми. А. В. Лабунь – досліджував прогалини в законодавстві, щодо протидії домашньому насильству [4, с. 54–55], О. В. Пчеліна – у своєму дослідженні розглядала методіку розслідування домашнього насильства [5, с. 330]. Г. Усатий – досліджував проблематику криміналізації домашнього насильства [6, с. 95]. Р. Ербас – у своїх працях цікавився дослідженням постраждалих від домашнього насильства осіб саме жіночої статі [7, с. 86], Е. Л. Н. Масіель – досліджував зростання випадків вчинення домашнього насильства під час соціальної ізоляції [8, с. 23]. П. Пароларі – також підіймав тему насильства щодо жінок, також проблеми міграції та багатокультурності в Європі [9]. М. О. Бондаренко – досліджував питання кримінальної відповідальності за домашнє насильство, та форм його вчинення [10, с. 81]. В. Бондар – акцентував увагу на шляхах протидії домашньому насильству в Україні [11, с. 132].

Також важливо згадати монографічне дослідження Т. В. Іщенко, яке стало основою нової криміналістичної методіки розслідування домашнього насильства. У цій монографії автор надає власну модель характеристики домашнього насильства, зосереджуючись на способах вчинення, автор досліджував, де і коли зазвичай відбувається домашнє насильство, а також які сліди воно може залишити. Надано криміналістичну характеристику особи злочинця та особу потерпілого [12, с. 101].

Ю. Б. Комаринська досліджує важливу тему теоретичних основ та практики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством [13, с. 8].

Хоча питання протидії злочинам проти людей похилого віку досліджували такі науковці, як О. В. Барсукова, М. П. Джеймс, О. С. Павлюк та інші [14, с. 190], комплексного дисертаційного дослідження, присвяченого домашньому насильству стосовно цієї категорії населення, наразі не проводилося.

Як правило, процес розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку, як і будь-якого іншого кримінального правопорушення, охоплює кілька етапів: початковий, подальший і заключний. Однак, початковий етап вважається ключовим, оскільки саме на цьому етапі здійснюється збір і перевірка доказів, встановлення фактів та ідентифікація потенційних підозрюваних. Від правильності та об'єктивності його проведення залежить подальший успіх розслідування та забезпечення справедливості для всіх учасників кримінального провадження [15, с. 55].

Також на цьому етапі встановлюється загальний напрямок дій, формуються та перевіряються початкові версії, плануються наступні кроки. Орган досудового розслідування, керуючись отриманою інформацією, результатами перевірки та логічною оцінкою, визначає пріоритетні завдання, розробляє стратегію та керує всім подальшим процесом розслідування [16, с. 437].

Робота слідчого на початковому етапі розслідування домашнього насильства ускладнена через неоднозначність доказової інформації щодо багатьох обставин події кримінального правопорушення та винуватості конкретних осіб. Це може змінити формування правильного уявлення про справжній характер протиправних дій.

Аналізуючи Кримінально процесуальний Кодекс України, а саме статтю 91 до обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні відносять:

- подію кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини);
- винуватість підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

– вид і розмір завданої шкоди, а також розмір процесуальних витрат;

– обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу злочинця, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

– обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

– обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення [17].

Метою статті є визначити коло обставин, які слід з'ясувати під час розслідування випадків домашнього насильства щодо людей похилого віку, які в подальшому мають визначальне значення для обрання слідчим тактики та напрямів розслідування даного кримінального правопорушення. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання: окреслити ключові обставини, які необхідно встановити під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку та виокремити фактори, що впливають на обрання слідчими тактики розслідування кримінального правопорушення за ст. 126¹ ККУ Домашнє насильство [18].

Матеріали та методи. Для досягнення зазначеної мети використано загальнонаукові методи такі як: метод аналізу і синтезу, індукції і дедукції, аналогія. Також для опису правових явищ, обґрунтування законності поведінки суб'єктів правопорушення

та групування моделей поведінки кривдника та жертви – спеціально-юридичний метод. Використано методи системності та комплексності знань, єдності теорії і практики, методи порівняння та узагальнення. У дослідженні також здійснено аналіз психологічних характеристик особи похилого віку, що слугувало підґрунтям для визначення кола обставин, що підлягають доказуванню (мотив і мета) під час розслідування домашнього насильства щодо даної категорії осіб.

Емпіричну базу дослідження становлять дані з Єдиного державного реєстру судових рішень, статистичні дані підрозділів Національної поліції України та Офісу Генерального прокурора. Тому для визначення обставин, що підлягають встановленню під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку, було використано методи аналізу та синтезу матеріалів кримінальних проваджень даної категорії справ.

Результати. Питання обставин, які слід з'ясувати під час розслідування домашнього насильства, активно досліджуються в наукових роботах з різних галузей. Дане питання досліджувалося такими ученими, як: В. П. Бахін, А. Б. Блага, Р. В. Кифлюк, О. В. Пчеліна, І. А. Ботнарченко, Т. В. Іщенко та інші. Науковці визначають обставини, які потрібно встановлювати під час досудового розслідування домашнього насильства і пов'язаних з ним кримінальних правопорушень. Вони розробляють алгоритми процесуальних дій, спрямованих на виявлення цих обставин, з метою розробки науково обґрунтованих рекомендацій, які допоможуть покращити ефективність розслідування таких злочинів.

Так, І. В. Іщенко визначила три групи таких обставин, пов'язаних з домашнім насильством: перша група включає обставини, пов'язані з самими подіями кримінального правопорушення; друга група обставин стосується осіб підозрюваного та потерпілого; третя група охоплює інші обставини, що можуть мати значення в розслідуванні.

І. А. Ботнарченко класифікує обставини, які слід з'ясувати на початковому етапі розслідування домашнього насильства, на чотири групи:

1. Обставини злочину: час, місце, знаряддя, засоби та інші умови вчинення правопорушення.

2. Обставини, пов'язані з потерпілою особою: персональні дані, стан до, під час і після події, ставлення до події.

3. Обставини, пов'язані з кривдником: персональні дані, поведінка до, під час і після події, мотиви і мета його дій.

4. Обставини наслідків: наявність та характер тілесних ушкоджень потерпілої особи, ступінь заподіяної шкоди її здоров'ю або навіть факт смерті [19, с. 90].

Ми погоджуємося з думками вищезазначених науковців, і вважаємо, що на початковому етапі під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку варто встановити такі обставини, як місце, час, обстановка, знаряддя, слідова картина події злочину. Однак, на нашу думку, доречним буде доповнити зазначені категорії обставин, ще однією вагомою групою, що має значення для процесу доказування – обставини, що визначають форму домашнього насильства та його систематичність.

У США домашнє насильство трактується як комплекс дій, спрямованих на здобуття або утримання контролю над партнером чи членом сім'ї. Цей вид насильства може включати фізичні та сексуальні напади, погрози, емоційне та психологічне тиск, залякування, образи, ізоляцію, переслідування, фінансовий контроль, використання зброї, шкоду майну або близьким потерпілої. Основним мотивом завжди є маніпулювання поведінкою жертви [20].

Особливої уваги заслуговує система негайного реагування на випадки домашнього насильства (Domestic Violence Emergency Response System – DVERS). Ця інноваційна система надає постраждалим особам безкоштовні портативні пристрої, які дозволяють їм у разі небезпеки негайно надіслати сигнал тривоги, що автоматично прирівнюється до дзвінка надзвичайної важливості до поліції. DVERS стала першою подібною системою в Північній Америці і наразі широко використовується як в Канаді, так і в США.

Система негайного реагування на випадки домашнього насильства (DVERS) може стати рятівним колом для запобігання домашнього насильства в Україні. Ось деякі кроки, які можна зробити для її впровадження:

1. *Фінансування та закупівля пристроїв*: забезпечити державне фінансування для закупівлі портативних пристроїв DVERS, співпрацювати з неурядовими організаціями та приватним сектором для пошуку додаткових джерел фінансування.

2. *Розробка протоколів та інструкцій*: розробити чіткі протоколи для використання системи DVERS, включаючи правила активації сигналу тривоги та дії поліції та інших служб екстреної допомоги.

3. *Навчання та просвітницька робота*: навчати поліцейських, медичних працівників, соціальних працівників та інших фахівців про систему DVERS та як правильно реагувати на сигнали тривоги.

4. *Захист даних*: впровадити жорсткі заходи для захисту даних користувачів DVERS, щоб забезпечити їхню конфіденційність та безпеку.

5. *Постійне вдосконалення*: регулярно проводити моніторинг та оцінку ефективності DVERS, а також вносити необхідні зміни та вдосконалення до системи на основі отриманих даних та відгуків.

Відповідно до закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [21], насильство в сім'ї – це будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи. Форми домашнього насильства мають визначальне значення для доказування вини, а також при мотиві вчинення.

Домашнє насильство, або насильство в сім'ї, не обмежується лише фізичним. Воно включає й інші форми, такі як сексуальне, психологічне, емоційне, економічне, духовне або юридичне насильство. Згідно з Декларацією про ліквідацію насильства щодо жінок, гендерне насильство – це будь-яке, що завдає жінкам фізичної, сексуальної або

психологічної шкоди чи страждань, включаючи погрози такого насильства та примусове обмеження свободи як у публічному, так і в приватному житті. Важливо пам'ятати, що всі форми насильства в сім'ї є незаконними і неприпустимими.

Домашнє насильство може виявитися фізичним або психологічним і може торкатися будь-кого, незалежно від віку, статі, національної приналежності чи сексуальної орієнтації. Це може включати поведінку, спрямовану на залякування, фізичне травмування або контроль над партнером. У всіх відносинах домашнє насильство зазвичай має нерівну динаміку влади, де один партнер намагається контролювати іншого різними способами.

Встановлення місця, часу та обстановки вчинення насильства щодо осіб похилого віку є особливо важливим, оскільки ці особи часто не можуть самостійно розповісти про те, що з ними сталося. Важливо також врахувати, що такі особи часто є вразливими до насильства. Вони можуть бути змушені мовчати про те, що відбувається, через страх, залежність від кривдника або інші причини. Тому слідчим необхідно бути особливо чутливими до їхніх потреб і забезпечити їм максимальну підтримку.

Згідно з аналізом судової практики, більшість випадків домашнього насильства відбуваються в місці спільного проживання кривдника та потерпілої особи.

Домашнє насильство стосовно осіб похилого віку може мати різні характеристики в містах і селах. У селах старші люди можуть бути більш відокремлені від суспільства, їм може бути складніше отримати допомогу або спілкуватися зі службами підтримки через віддаленість та обмеженість у користуванні транспортними засобами та громадським транспортом. У містах жертви можуть мати кращий доступ до медичної допомоги і більше можливостей для звернення за допомогою. Міста також можуть забезпечувати більшу анонімність для жертв, що може сприяти зверненню до правоохоронних органів чи служб підтримки без страху перед соціальним стигмою. Дослідження показують, що

домашнє насильство над людьми похилого віку найчастіше відбувається вдень (з 12 до 18 години) та ввечері (з 18 до 22 години). Рідше воно трапляється вночі (з 00 до 06 години). Переважно такі випадки трапляються у будні дні. Проте, не можна стверджувати, що день тижня чи пора року суттєво впливають на частоту домашнього насильства [22, с. 125].

У криміналістичному контексті обстановка вчинення злочину означає комплекс взаємопов'язаних об'єктів, явищ і процесів, які визначають умови та обставини місця, часу і природно-кліматичних умов, а також особливості поведінки учасників протиправного діяння. Ця обстановка відображає механізм вчинення злочину і включає психологічні та об'єктивні фактори, які мають важливе значення для розслідування злочину [23, с. 334].

За А. Динту «обстановка злочину» поділяється на дві складові: «обстановка вчинення злочину» та «обстановка злочину» загалом. «Обстановка злочину» охоплює всі етапи злочину: підготовку, вчинення та приховування його наслідків. Таким чином, «обстановка вчинення злочину» є більш вузьким поняттям, що входить до «обстановки злочину» загалом [24, с. 22].

А ось на нашу думку, домашнє насильство як кримінальне правопорушення передбачає не лише підготовку, вчинення та приховування, а й попередню історію вчинення адміністративних правопорушень в цьому напрямку.

Згідно з аналізом судових рішень, фізичне насильство над людьми похилого віку може здійснюватися як без використання будь-яких знарядь, так і з їх допомогою. Це дозволяє розділити способи вчинення такого насильства на дві основні категорії:

1. Без застосування знарядь, коли насильник використовує лише мускульну силу, наприклад, наносить удари руками або ногами, укуси, шарпання за одяг, штовхання, стусани, виривання волосся, щипання тощо.

2. Із застосуванням знарядь, коли для нанесення ушкоджень використовуються різні предмети, такі як зброя, кухонні ножі, вилки, молотки, викрутки, сокири, швабри, мета-

леві совки, металеві ланцюги, клейка стрічка, меблі, посуд, предмети інтер'єру (наприклад, кришталеві вази), а також одяг і аксесуари, наприклад, ремені або мотузки. Ці предмети зазвичай не мають спеціального призначення для здійснення насильства і опиняються у руках злочинця випадково.

Слухаєнко Ю. М. слушно підкреслює, що знаряддя та засоби злочину є «активними» ознаками злочину, адже вони завжди використовуються злочинцем для досягнення певного результату [25, с. 111–112].

Шепітько В. Ю. зазначає, що виявлення та аналіз слідів, а також встановлення між ними причинно-наслідкових зв'язків, дає можливість реконструювати картину події, створюючи ймовірні або дійсні моделі злочину та механізм його вчинення. Дослідження цих слідів або речових доказів має допомогти впізнати злочинця, потерпілого та обставини події, а також виявити інші негативні обставини та сліди, що свідчать про приховування злочину [26, с. 15–16].

Проаналізувавши думки науковців, таких як Шепітько В. Ю. [27, с. 13], Гончаренко В. Г. [28, с. 41], можна сказати, що слідова картина злочину – це сукупність матеріальних слідів злочину, які утворилися внаслідок взаємодії різних об'єктів під час вчинення злочину. Ці сліди містять інформацію про злочин, яка може бути використана для його розкриття та розслідування.

Слідова картина є цілісною системою, оскільки всі сліди взаємопов'язані між собою і утворюють єдине ціле. Ця система відображає механізм вчинення злочину, а також інші обставини, пов'язані зі злочинцем.

На нашу думку, саме слідова картина має важливе значення для розслідування злочинів. Вона дозволяє правоохоронцям отримати інформацію про злочин, яка може бути використана для встановлення особи злочинця, способу вчинення злочину та інших обставин.

На початковому етапі розслідування кримінальних випадків домашнього насильства над людьми похилого віку проводиться огляд місця події. Під час візуального обстеження з'ясовують:

– Наявність потенційних місць укріплення правопорушника або інших осіб, які можуть бути причетні до злочину або становити загрозу для працівників поліції.

– Місця, де можуть бути заховані речові докази, зброя або інші предмети, що можуть завдати шкоди.

– Додаткові виходи з приміщення, відкриті вікна на нижніх поверхах, які можуть бути використані для втечі або знищення доказів.

– Приміщення, які можуть бути використані для ізоляції учасників конфлікту або захисту працівників поліції від нападу.

Для обмеження доступу до потенційно небезпечних предметів рекомендується:

– Збільшити відстань між кривдником і цими предметами або ізолювати його в іншому приміщенні.

– Розмістити правопорушника так, щоб він не мав до них доступу.

– Видалити небезпечні предмети самостійно або за допомогою постраждалої особи.

Отже, збирання криміналістично значущої інформації про подію зводиться до з'ясування трьох груп питань: хто став жертвою насильства, хто є кривдником та яким чином було вчинено насильство [29, с. 85].

Варто зазначити, щоб доцільно визначити напрям планування, розслідування, обрання тактики проведення слідчих (розшукових) дій, треба також розуміти особистісні характеристики особи потерпілого та правопорушника. Криміналістичне вивчення особи має на меті вирішення наступних завдань: визначення особи шляхом встановлення характеристик і ознак, які проявляються у злочинній поведінці, розкриття характеру поведінки особи до моменту вчинення злочину, дослідження поведінки у момент скоєння суспільно небезпечних дій, можливе прогнозування подальшої поведінки особи під час розслідування.

Згідно з визначенням О. М. Гуміна, особистість злочинця являє собою сукупність соціально типізованих рис, що сформувалися внаслідок несприятливого соціального розвитку індивіда. Ці риси характеризуються крайнім ступенем суспільної небезпеки, зумовленої криміногенною мотивацією та злочинною

активністю особи, що безпосередньо призводить до вчинення злочину [30, с. 173–174].

Загалом, криміналістична модель особи, яка вчинила злочин – це система, яка включає всі ці особливості. Вона допомагає правоохоронцям зрозуміти мотиви та поведінку злочинця, а також встановити його особу.

Для повного і об'єктивного дослідження особи-правопорушника, яка вчиняє домашнє насильство, важливо розглядати його структурні елементи. У цьому контексті загальноприйнятий підхід передбачає існування трьох груп ознак або якостей:

– соціально-демографічні характеристики, такі як стать, вік, соціальний статус, рівень освіти, сімейний стан, професійна діяльність тощо;

– кримінально-правові аспекти, включаючи зміст і мотивацію злочинної діяльності, характер (одноосібний чи груповий), тривалість і інтенсивність злочинної діяльності, наявність судимості тощо;

– соціально-психологічні характеристики та якості, такі як світогляд, інтереси та життєві установки особи, яка вчиняє злочин.

Цей підхід дозволяє систематично аналізувати особистість злочинця для глибшого розуміння його дій та мотивів [31, с. 100].

Особа, яка вчиняє домашнє насильство щодо осіб похилого віку, може мати різні характеристики і мотиви для своїх дій. Вони можуть бути родичами, опікунами, співмешканцями або іншими особами, які перебувають у безпосередньому контакті зі старшими людьми.

Згідно з дослідженнями, домашнє насильство часто вчиняється особами, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Крім того, надмірне вільне володіння часом, відсутність роботи, небажання займатися корисною для суспільства діяльністю та саморозвитком також сприяють вчиненню домашнього насильства.

Дуже часто особи – правопорушники щодо осіб похилого віку вчиняють значний психологічний тиск, бажають контролювати, змушують залежати від неї фінансово, фізично та емоційно.

Жертвами домашнього насильства все частіше стають не лише жінки та діти, а й батьки кривдників – люди похилого віку. Вони, користуючись безпорадністю та вразливістю цих осіб, вдаються не лише до психологічного тиску та фізичного насильства, а й до ув'язнення їх у закритих приміщеннях та навіть катувань [32, с. 87].

Погоджуючись з В. Ю. Шепітько, ми вважаємо, що вивчення особистості потерпілого має охоплювати такі аспекти: *анкетні дані*: стать, вік, місце народження, місце роботи або навчання, стаж, професія, сімейний стан, наявність родичів; *соціально-психологічні характеристики*: тип темпераменту, риси характеру, емоційні прояви, особливості взаємодії (спілкування) в колективі; *особливості поведінки*: до злочинної події, в момент її вчинення та після; *незалежні характеристики*: за місцем роботи або навчання, за місцем проживання, за показаннями рідних, близьких або найближчого оточення; *соціальні зв'язки*: коло спілкування, найближчі знайомі, особливості проведення вільного часу, наявність або відсутність спільного бізнесу, комерційна діяльність, специфіка групової поведінки, бажання вступити в певні мікрогрупи; *дані про суспільно-корисну діяльність*: її особливості; *матеріальне становище*: наявність майна, в тому числі і нерухомості, грошових вкладів, джерело збагачення, наявність або відсутність боргових зобов'язань, отримання кредитів і можливість їх погашення; *злочинний досвід*: наявність або відсутність судимостей, зв'язки з кримінальними угрупованнями, дружні стосунки з особами, які притягувалися до кримінальної відповідальності; *причини віктимної поведінки*: виконання певних професійних функцій, соціальна деформація особистості та інші [33, с. 170].

Психологічний портрет літньої особи, щодо якої вчиняється домашнє насильство, може бути досить складним і різноманітним, оскільки кожна людина унікальна. Однак деякі загальні психологічні аспекти можуть стати характерними:

– вразливість (багато осіб похилого віку стають вразливими через фізичні обмеження,

проблеми зі здоров'ям, зменшення соціального контакту та залежність від інших);

– страх та незахищеність (вони можуть відчувати страх перед насильником і нездатність захистити себе через свій вік та фізичну слабкість);

– прихованість (деякі жертви можуть намагатися залишити своє страждання прихованим та зберігати спокій перед іншими, щоб уникнути конфліктів);

– залежність (жертви можуть бути фізично, фінансово або емоційно залежними від насильника, що робить їх більш вразливими);

– страх звертатися за допомогою (зі страху перед подальшим насильством або репресіями багато жертв можуть боятися звертатися за допомогою до відповідних органів або служб підтримки) та інші [34, с. 45–46].

Тому, коріння домашнього насильства сягають глибинних соціальних проблем, які негативно впливають на формування особистості. Це може призвести до егоїстичних та антисупільних поглядів і звичок, що, в свою чергу, стають ґрунтом для злочинної поведінки. Крім того, існують певні обставини, які сприяють реалізації цих поглядів і звичок у конкретному злочині. Тому визначення психологічного портрету як жертви, так і кривдника домашнього насильства відіграє ключову роль у подальшому розслідуванні.

Відтак, ми можемо зазначити, що з перших кроків розслідування на початковому етапі розслідування домашнього насильства щодо осіб похилого віку відбувається процес формування доказової бази, визначаються обставини, які необхідно встановити на наступних етапах розслідування. Нам потрібно зібрати криміналістично значущу інформацію про подію кримінального правопорушення, встановити місце, час та обставинку вчинення насильства, виявити сліди та встановити причинний зв'язок між ними, а також треба розуміти особистісні характеристики особи потерпілого та правопорушника, окреслити їх психологічний портрет. Керуючись отриманою інформацією, результатами перевірки та логічною оцінкою, ми визначимо пріоритетні завдання, розробляємо стра-

тегію задля подальшого ефективного процесу розслідування.

Висновки. Отже, узагальнюючи наведене вище, можна зробити висновок, що:

1. Люди похилого віку, пенсіонери, люди з інвалідністю залишаються найбільш вразливою категорією суспільства. Через свою безпорадність та слабкість воно частіше всього можуть піддаватися вчиненню домашнього насильства.

2. Процес розслідування домашнього насильства як складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК України, як, власне, й інших кримінальних правопорушень, складається з кількох етапів: початкового, подальшого і завершального. Проте чи не найважливішим убачається саме початковий етап.

3. На початковому етапі під час розслідування домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку варто встановити такі обставини, як місце, час, обстановка, знаряддя, слідові картина події злочину, форму домашнього насильства та систематичність вчинення. Тому що це є основоположними елементами розслідування даного кримінального правопорушення за ст. 126¹ Домашнє насильство.

4. Під час розслідування домашнього насильства, органи досудового розслідування повинні ретельно вивчати і досліджувати особливості осіб, які вчинили ці злочини, а також осіб, які є потерпілими. Також аналізувати взаємозв'язок між правопорушником і потерпілим, їх психологічний стан і спроби приховати конфлікт між ними. Врахування цих обставин сприятиме ефективному проведенню досудового розслідування і підготовці

матеріалів для подальшого судового розгляду. Латентність таких правопорушень може бути в особі як потерпілого так і злочинця, обрання способу вчинення правопорушення залежить не лише від вмінь та навичок особи, а й від її віку, положення в сім'ї, психологічного стану, тривалості та систематичності обстановки насильства, ступеню загрози такого насильства, тощо.

5. Дуже важливо на початковому етапі виявити сліди та встановити причинний зв'язок між ними, тому що саме слідова картина має важливе значення для розслідування злочинів та кримінальних проступків. Вона дозволяє правоохоронцям отримати інформацію про незаконне діяння, яка може бути використана для встановлення особи злочинця, способу вчинення злочину та інших обставин.

6. На початковому етапі саме огляд приміщення, де було вчинене домашнє насильство щодо осіб похилого віку дозволяє виявити обставини, що в подальшому будуть слугувати доказовою базою. Під час огляду приміщення, основна мета полягає в ідентифікації можливих місць, де можуть ховатися кривдники або інші особи, що можуть бути причетні до насильства, а також доказів, які можуть вказувати на вчинення злочину. Поліцейські звертають увагу на доступні виходи та приміщення, які можуть використовуватися для укриття або ізоляції учасників конфлікту. Для забезпечення безпеки поліцейських та збирання важливих доказів застосовуються стратегії, які включають збільшення відстані від потенційно небезпечних предметів або ізоляцію кривдника в іншому приміщенні, а також уникнення можливих загроз за допомогою інших методів.

Список використаних джерел:

1. Комаринська Ю.Б. Стан наукових досліджень криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. *Актуальні проблеми кримінального процесу та криміналістики*: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Харків, 2021. С. 181–182. URL: content (univd.edu.ua).
2. Павлюк О.С. Окремі аспекти розслідування вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із домашнім насильством. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 3(44). С. 95–99. <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2022.21>.
3. Офіційний сайт Національної поліції України. URL: <https://www.npu.gov.ua> (дата звернення: 21.03.2024).

4. Корнієнко М.В., Лабунь А.В. Новели законодавства України щодо протидії домашньому насильству. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. Вип. 4, Ч. 1. С. 54–55. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/1574>.
5. Пчеліна О.В. Перспективність побудови методики розслідування домашнього насильства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 329–332. doi: 10.32782/2524-0374/2020-4/79
6. Мельянков В., Усатий Г. Проблематика криміналізації домашнього насильства. *ЛОГОС. Мистецтво наукової думки*. 2020. № 10. С. 91–99. <https://doi.org/10.36074/2617-7064.10.018>.
7. Erbaş R. Effective criminal investigations for women victims of domestic violence: The approach of the ECtHR. *Women's Studies International Forum*. 2021. Vol. 86. Article number 102468. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2021.102468>.
8. Vieira P.R., Garcia L.P., Maciel E.L.N. The increase in domestic violence during the social isolation: What does it reveals? *Revista Brasileira de Epidemiologia*. 2020. Vol. 23. Article number E200033. <https://doi.org/10.1590/1980-5497202000033>.
9. Parolari P. Violence against women, migration and multiculturalism in Europe. *Derecho PUCP*, 2019. 83, 357–386. <https://doi.org/10.18800/derechopucp.201902.012>.
10. Пахомов В.В., Каріх І.В., Бондаренко М.О. Грумінг як сучасний вид сексуального насилля. *Правові горизонти*. 2021. Т. 14, № 2. С. 77–82. <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2021.i14.p77>.
11. Бондар В. Шляхи протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 132–136. <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.1570>.
12. Іщенко Т.В. Розслідування домашнього насильства. Investigation of domestic violence. : дис. д-ра ю.наук : 12.00.09 / Київ. НАВС, 2021. С. 101–103.
13. Павлюк О.С. Розслідування вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їх майном: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. С. 190–191.
14. Комаринська Ю.Б. Потреба створення криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насиллям: зб. матеріалів доп. учасн. науково-теоретичної конференції здобувачів вищої освіти "16 днів проти насильства", Київ, 2021. С. 8.
15. Заєць В. І. Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні про домашнє насильство : магістерська робота. 2022 рік. С. 21–26. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23574/Zaiets_Mahisterska_robota.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
16. Мазур А. Межі початкового етапу розслідування. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2015. Вип. 61. С.435–441.
17. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
18. Кримінальний кодекс України: офіц. текст від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
19. Ботнарєнко І. А. Домашнє насильство: початковий етап розслідування. *Криміналістичний вісник*. 2021. №36 (2). С. 82–92. <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-82>.
20. *Model Code on Domestic and Family Violence* 1994. URL: <https://www.ncjfcj.org/family-violence-and-domestic-relations> (accessed date: 20.05.2024).
21. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 20.05.2024).
22. Панасюк В.В. Обстановка, місце та час вчинення домашнього насильства щодо осіб похилого віку. *Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України*. Київ. 2023 рік. С. 125–126. URL: [content\(naiu.kiev.ua\)](http://content.naiu.kiev.ua).
23. Шаповал К. А. Деякі особливості тактики проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування вбивств, учинених у зв'язку із застосуванням домашнього насильства. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021 рік. № 2(93). С. 67–69. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle>
24. Динту В. А. Обстановка злочину як елемент криміналістичної характеристики злочинів : дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2014. 21 с. URL: <http://hdl.handle.net/11300/854>.
25. Слухаєнко Ю. М. Криміналістична характеристика домашнього насильства. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2020. Вип. 3 (91). 2020 рік. С. 111–112.
26. Шепітько В. Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного кримінального судочинства в Україні. *Судова експертиза*. 2014. № 1. С. 11–18.
27. Шепітько В. Ю. Теоретико-методологічна модель криміналістики та її нові напрями. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. Харків : Право, 2021. Вип. 25. С. 9–20.

28. Гончаренко В.Г. Право і криміналістика. *Вісник академії адвокатури України*. Київ, 2014. Вип. 1. С. 40–43.
29. Ботнарєнко І. А. Домашнє насильство: початковий етап розслідування. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 36 (2). С. 82–92. <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-82>.
30. Гумін О. М. Характеристика осіб, які вчиняють насильство в сім'ї. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2014 рік. № 810. С. 172–177.
31. Біленко С.П. Кримінологічна характеристика кривдника. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідорєнко*. 2019 рік. Вип. 2 (86). С. 95–105.
32. Комаринська Ю.Б. Психолого-криміналістична характеристика особи потерпілого в кримінальних правопорушеннях, пов'язаних із домашнім насильством. *Юридична психологія*. 2021 рік. № 2(29). С. 82–91. <https://doi.org/10.33270/03212902.82>.
33. Шепітько В. Ю. Особа потерпілого в системі криміналістичної характеристики злочинів. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 93. С. 168–174.
34. Панасюк В.В. Характеристика особи правопорушника й потерпілого від домашнього насильства, вчиненого щодо осіб похилого віку. *Актуальні питання криміналістики та судової експертизи*. Київ, 2023. С. 45–46.

References:

1. Komarinska, Yu.B. (2009). Stan naukovykh doslidzhen kryminalistychnoi metodyky rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh iz domashnim nasylstvom [The state of scientific research on forensic methods of investigating criminal offenses related to domestic violence]. *Aktualni problemy kryminalnoho protsesu ta kryminalistyky [Actual problems of the criminal process and criminology]: materialy nauk.-prakt. konf. z mizhnar. uchastiu*. Kharkiv. S. 181–182. Retrieved from: content (univd.edu.ua) [in Ukrainian].
2. Pavliuk, O.S. (2022). Okremi aspekty rozsliduvannia vbyvstv osib pokhylogo viku ta odynoknykh osib, pov'iazanykh iz domashnim nasylstvom [Certain aspects of domestic violence homicide investigations of elderly and single persons]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk – Carpathian Legal Gazette*. Vyp. 3(44), S. 95–99. <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2022.21> [in Ukrainian].
3. Ofitsiynyi sait Natsionalnoi politsii Ukrainy [Official website of the National Police of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.npu.gov.ua> (data zvernennia: 21.03.2024) [in Ukrainian].
4. Korniienko, M.V., & Labun, A.V. (2018). Noveli zakonodavstva Ukrainy shchodo protidiyi domashn'omu nasylstvu [Amendments to the legislation of Ukraine on combating domestic violence]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys – South Ukrainian legal journal*. Vyp. 4, Ch. 1., S. 54–55. Retrieved from: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/1574> [in Ukrainian].
5. Pchelina, O.V. (2020). Perspektyvnist pobudovy metodyky rozsliduvannia domashn'oho nasylstva [The prospect of developing a methodology for investigating domestic violence]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Legal scientific electronic journal*. № 4. S. 329–332. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-4/79> [in Ukrainian].
6. Meliankov, V., & Usatyi, H. (2020). Problematyka kryminalizatsii domashn'oho nasylstva [Problems of criminalization of domestic violence]. *ΛΟΓΟΣ. Mystetstvo naukovoi dumky – The art of scientific thought*. № 10. S. 91–99. <https://doi.org/10.36074/2617-7064.10.018> [in Ukrainian].
7. Erbas, R. (2021). Effective criminal investigations for women victims of domestic violence: The approach of the ECtHR. *Women's Studies International Forum*. Vol. 86. Article number 102468. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2021.102468> [in English].
8. Vieira, P.R., Garcia, L.P., & Maciel, E.L.N. (2020). The increase in domestic violence during the social isolation: What does it reveals? *Revista Brasileira de Epidemiologia*. Vol. 23. Article number E200033. <https://doi.org/10.1590/1980-549720200033> [in English].
9. Parolari, P. (2019). Violence against women, migration and multiculturalism in Europe. *Derecho PUCP*, 83, S. 357–386. <https://doi.org/10.18800/derechopucp.201902.012> [in English].
10. Pakhomov, V.V., Karikh, I.V., & Bondarenko, M.O. (2021). Gruming yak suchasnyi vid seksualnoho nasyliia [Grooming as a modern form of sexual violence]. *Pravovi horizonty – Legal horizons*. T. 14, № 2. S. 77–82. <https://doi.org/10.21272/legalhorizons.2021.i14.p77> [in Ukrainian].
11. Bondar, V. (2020). Shliakhy protydyi domashn'omu nasylstvu v Ukraini [Ways of combating domestic violence in Ukraine]. *Yurydychnyi visnyk*. № 1. S. 132–136. <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.1570> [in Ukrainian].
12. Ishchenko, T.V. (2021). Rozsliduvannia domashn'oho nasylstva. Investigation of domestic violence [Domestic violence investigation. Investigation of domestic violence]. *Doctor's thesis*. Kyiv. NAVS, S. 101–103 [in Ukrainian].

13. Pavliuk, O.S. (2021). Rozsliduvannia vbyvstv osib pokhylogo viku ta odynokyykh osib, pov'iazanykh iz zavolodinniam yikh maiynom [Investigation of the murders of elderly and single persons connected with the seizure of their property]. Candidate's thesis. Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav. Kyiv, S. 190–191 [in Ukrainian].
14. Komarinska, Yu.B. (2021). Potreba stvorennia kryminalistychnoi klasyfikatsii kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh iz domashnim nasylllyam [The problem of creating a forensic classification of criminal offenses related to domestic violence]: zb. materialiv dop. uchasn. naukovy-teoretychnoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity "16 dniv proty nasyllstva", Kyiv, S. 8 [in Ukrainian].
15. Zaiets, V.I. (2022). Obstanovka, yaka pidliahaie dokazuvanniu u kryminalnomu provadzhenni pro domashnie nasyllstvo [Circumstances to be proved in criminal proceedings on domestic violence]: mahisterska robota. rik. S. 21–26. Retrieved from: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23574/Zaiets_Mahisterska_robota.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
16. Mazur, A. (2015). Mezhi pochatkovoho etapu rozsliduvannia [Limits of the initial stage of the investigation]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna – Bulletin of Lviv University*. Lviv. nats. un-t im. I. Franka, Vyp. 61. S. 435–441 [in Ukrainian].
17. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-VI. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
18. Kryminalnyi kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine]: ofits. tekst vid 05.04.2001 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
19. Botnarenko, I.A. (2021). Domashnie nasyllstvo: pochatkovyi etap rozsliduvannia [Domestic violence: the initial stage of the investigation]. *Kryminalistychnyi visnyk – Forensic Herald*. № 36 (2). S. 82–92. <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-82> [in Ukrainian].
20. Model Code on Domestic and Family Violence (1994). Retrieved from: <https://www.ncjfcj.org/family-violence-and-domestic-relations> (accessed date: 20.05.2024) [in English].
21. Pro zapobihannia ta protydiu domashn'omu nasyllstvu [The Law of Ukraine On Prevention and Combating Domestic Violence]: Zakon Ukrainy vid 07.12.2017 r. № 2229-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (data zvernennia: 20.05.2024) [in Ukrainian].
22. Panasiuk, V.V. (2023). Obstanovka, misce ta chas vchynennia domashn'oho nasyllstva shchodo osib pokhylogo viku. Kryminalne protsesualne pravo na suchasnomu etapi rozvytku Ukrainy [Circumstances, place and time of domestic violence against the elderly. Criminal procedural law at the current stage of development of Ukraine]. Kyiv. S. 125–126. Retrieved from: [content \(naiuu.kiev.ua\)](http://content.naiuu.kiev.ua) [in Ukrainian].
23. Shapoval, K.A. (2021). Deiaki osoblyvosti taktyky provedennia slidchykh (rozshukovykh) dii pid chas rozsliduvannia vbyvstv, uchenykh u zv'iazku iz zastosuvanniam domashn'oho nasyllstva [Some peculiarities of the tactics of conducting investigative (search) actions during the investigation of murders committed in connection with the use of domestic violence]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*. № 2(93). S. 67–69. Retrieved from: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/> [in Ukrainian].
24. Dyntu, V.A. (2014). Obstanovka zlochynu yak element kryminalistychnoi kharakterystyky zlochyniv [Crime situation as an element of the forensic characteristics of crimes]. Candidate's thesis. Odesa, 21 s. Retrieved from: <http://hdl.handle.net/11300/854> [in Ukrainian].
25. Slukhaenko, Yu.M. (2020). Kryminalistychna kharakterystyka domashn'oho nasyllstva [Forensic characteristics of domestic violence]. *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka – Bulletin of the LDUVS named after E. O. Didorenko*. Vyp. 3 (91). S. 111–112. [in Ukrainian].
26. Shepyt'ko, V.Yu. (2014). Problemy vykorystannia spetsial'nykh znan kriz' pryzmu suchasnoho kryminal'noho sudochnystva v Ukraini [Problems of using special knowledge through the prism of modern criminal justice in Ukraine]. *Sudova ekspertyza*. № 1. S. 11–18 [in Ukrainian].
27. Shepyt'ko, V.Yu. (2021). *Teoretyko-metodolohichna model kryminalistyky ta yii novi napriamy. Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky [Theoretical and methodological model of forensics and its new directions. Theory and practice of forensic examinations]*. Kharkiv : Pravo, Vyp. 25 S. 9–20 [in Ukrainian].
28. Honcharenko, V.H. (2014). Pravo i kryminalistyka [Law and criminology]. *Visnyk akademii advokatury Ukrainy – Bulletin of the Bar Academy of Ukraine*. Vyp. 1. S. 40–43 [in Ukrainian].
29. Botnarenko, I.A. (2021). Domashnie nasyllstvo: pochatkovyi etap rozsliduvannia [Domestic violence: the initial stage of the investigation]. *Kryminalistychnyi visnyk – Forensic Herald*. № 36 (2). S. 82–92. <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-82> [in Ukrainian].
30. Humin, O.M. (2014). Kharakterystyka osib, yaki vchyniaiu' nasyllstvo v sim'yi [Characteristics of persons who commit violence in the family]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika" – Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Seriya: Yurydychni nauky*. № 810. S. 172–177 [in Ukrainian].

31. Bilenko, S.P. (2019). Kryminolohichna kharakterystyka kryvdnyka [Criminological characteristics of the offender]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E.O. Didorenka – Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. Vyp. 2 (86). S. 95–105 [in Ukrainian].
32. Komarinska, Yu.B. (2021). Psykholoho-kryminalistychna kharakterystyka osoby poterpiloho v kryminalnykh pravoporushenniakh, pov'iazanykh iz domashnim nasylstvom [Psychological and forensic characteristics of the victim in criminal offenses related to domestic violence]. *Yurydychna psykholohiia – Legal psychology*. № 2(29). s. 82–91. <https://doi.org/10.33270/03212902.82> [in Ukrainian].
33. Shepyt'ko, V.Yu. (2018). Osoba poterpiloho v systemi kryminalistychnoi kharakterystyky zlochyniv [The identity of the victim in the system of forensic characteristics of crimes]. *Problemy zakonnosti – Problems of legality*. Vyp. 93. S. 168–174 [in Ukrainian].
34. Panasiuk, V.V. (2023). Kharakterystyka osoby pravoporushnyka y poterpiloho vid domashn'oho nasylstva, vchynenoho shchodo osib pokhylogo viku [Characteristics of the offender and victim of domestic violence committed against the elderly]. *Aktualni pytannia kryminalistyky ta sudovoi ekspertyzy: materialy Mizhvid. nauk.-prakt. konf. Kyiv*. Retrieved from: content (nau.kiev.ua) [in Ukrainian].